

ANDRZEJ MADEJA

INTERESY NARODOWE W GENEZIE EUROPEJSKIEJ WSPÓLNOTY WĘGLA I STALI

WSTĘP

Powołana na mocy Traktatu Paryskiego Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWS) stanowiła pierwsze tego typu przedsięwzięcie w historii. Z jej kreacją, istnieniem i funkcjonowaniem wiązano liczne oczekiwania i nadzieje¹. Czyni to zeń symboliczny kamień węgielny ponadnarodowej współpracy w Europie. Dla pełnego zrozumienia charakteru Wspólnoty konieczna jest analiza jej celów, kompetencji czy struktury instytucjonalnej (płaszczyzna formalnodogmatyczna)². Jednak w przypadku wnikliwych badań każdego przedsięwzięcia politycznego zasadne jest zrekonstruowanie szeregu okoliczności, jakie doprowadziły do jego powstania (płaszczyzna faktyczna)³.

Dr ANDRZEJ MADEJA – Katedra Doktryn Polityczno-Prawnych i Prawa Niemieckiego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu; adres do korespondencji: ul. Władysława Bojarskiego 3, 87-100 Toruń; e-mail: andrzej_madeja@op.pl

¹ G. PELLA, *Die Gemeinschaft für Kohle und Stahl als Musterbeispiel einer Integration*, w: *Europäische Integration*, red. C. Grove Haines, Göttingen 1958, s. 125-135; P. URI, *L'Expérience du Plan Schuman et la Communauté économique européenne*, w: *Quelle Europe ?*, Paris 1958, s. 40-61.

² Kwestię tę autor przedstawił w innych opracowaniach: A. MADEJA, *Europejska Wspólnota Węgla i Stali a suwerenność państwa członkowskiego. Aspekt instytucjonalno-doktrynalny*, „Zeszyty Naukowe UKSW” 2011, nr 11.4, s. 319-348; TENŻE, *Wpływ powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali na zakres władzy państwa członkowskiego. Analiza prawnohistoryczna*, „Studia Iuridica Toruniensia” 13(2013), s. 109-130.

³ Okoliczności te określano mianem „podstawy materialnej” EWWS. D. SIDJANSKI, *L'Originalité des Communautés européennes et la répartition de leur pouvoirs*, „Revue général de droit international public” 1961, nr 1, s. 45; A. CALUS, *Aspekty polityczne i prawne EWWS*, „Przegląd Zachodni” 4(1963), s. 196, 200.

Niniejszy artykuł oparto na założeniu, iż w genezie i rozwoju procesu integracji europejskiej czynnik międzyrządowy miał i nadal posiada doniosłe znaczenie⁴. Jego pomijanie czy marginalizowanie prowadzi do zniekształcenia obrazu rekonstruowanego zjawiska oraz wysuwania błędnych wniosków co do jego natury. Oczywiście każdy monokausalizm jest niewłaściwy i oparte na nim teorie nie wytrzymują próby. Za fenomenami kryją się bowiem liczne przyczyny o zróżnicowanym charakterze. Stąd nie ulega wątpliwości, iż w przypadku procesu integracji płaszczyzna aksjologiczna odgrywała i nadal odgrywa doniosłą rolę⁵. Toteż redukcja procesu do gry interesów jest nieuprawnionym uproszczeniem. Z drugiej strony rozmiary artykułu naukowego stawiają autora przed dylematem i zmuszają do dokonania wyboru jednej z płaszczyzn. Przemawiają za tym liczne względy, m.in. cel dogłębnego przeanalizowania zakreślonego obszaru, nie zaś jedynie zaprezentowanie ogólnych spostrzeżeń. Idąc tym tropem, autor podjął świadomą decyzję, by skoncentrować się na wątku interesów narodowych i wynikających z nich postawach rządów państw uczestniczących w kreacji pierwszej ze Wspólnot.

Traktat Paryski⁶ w swej Preambule wprost wyrażał kilka przesłanek powołania EWWS. Znajdziemy wśród nich dwie zasadnicze: zabezpieczenie pokoju poprzez eliminację wojen (ust. 1-2 i 4-5) oraz ustanowienie określonej formy jedności Europy Zachodniej (ust. 5). Widać, że redaktorzy Traktatu nie wyszli poza przesłanki idealistyczne, sformułowane przy tym dość ogólnie. Na tym tle dużo ciekawiej rysuje się płaszczyzna realistyczna, czyli perspektywa zajmowana przez rządy sześciu państw uczestniczących w negocjacjach.

Nie ulega wątpliwości, iż słabość powojennej Europy, uzależnienie ekonomiczno-finansowe od Stanów Zjednoczonych oraz groźba ekspansji komunistycznej skłoniły państwa Zachodu do przyjęcia amerykańskiego punktu widzenia. Skutkiem powyższego był upadek projektów paneuropejskich oraz idei „Europy Trzeciej Siły”, czyli wizji Europy niezależnej od obu mocarstw, stanowiącej pomost między Wschodem a Zachodem⁷. W tak zarysowanych warunkach państwa zachodnioeuropejskie

---

⁴ Ch.J. BICKERTON, D. HODSON, U. PUETTER, *The New Intergovernmentalism: States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era*, Oxford 2015; U. PUETTER, *The European Council and the Council. New Intergovernmentalism and Institutional Change*, Oxford 2014. W aspekcie historycznym bardzo trafnie i przekonująco ukazują to: P.J. BORKOWSKI, *Międzyrządowość w procesie integracji europejskiej*, Warszawa 2013.

⁵ *Héros, valeurs et symboles de l'Europe*, Louvain-la-Neuve 1998; *Les valeurs communes dans l'Union européenne*, red. L. Potvin-Solis, Bruxelles 2014.

⁶ *Traktat Paryski ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (18 IV 1951)*, pierwotna wersja francuska z załącznikami i Konwencją Przejściową, www.cvce.eu [dostęp: 20.05.2014]. Wśród państw-założycieli znalazły się: Francja, RFN, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg.

⁷ P. MELANDRI, *Le rôle de l'unification européenne dans la politique extérieure des Etats-Unis*

starały się realizować swe partykularne interesy. Szczególnej wyrazistości nabrało to na etapie powoływania EWWS. Analiza płaszczyzny realistycznej to zasadniczo rekonstrukcja motywów kryjących się za decyzją o powołaniu Wspólnoty oraz ukazanie okoliczności, które o tym przesądziły. Najwięcej uwagi poświęcone zostanie Francji i Niemcom Zachodnim, co wynika z ich kluczowej roli w tym przedsięwzięciu. Z kolei silne i bliskie relacje istniejące między trzema „małymi” państwami Beneluxu skłaniają do łącznego potraktowania ich stanowisk podczas negocjacji.

1. FRANCJA

Przedmiotem zasadniczej troski Francji była własna gospodarka i brak ufności w jej siłę, jej pozycja w nowych uwarunkowaniach geopolitycznych oraz lęk przed Niemcami. Tym samym kwestią kluczową dla rządu nad Sekwaną było bezpieczeństwo ekonomiczne oraz militarne, które spalały się ze sobą nierozzerwalnie i nabierały politycznego charakteru, gdyż przesądzały rolę Republiki w powojennej Europie, a nawet w skali globalnej. Sektorowa integracja wspólnotowa o silnym momencie instytucjonalno-politycznym wychodziła naprzeciw wszystkim tym problemom.

Zacząć wypada od problemu niemieckiego⁸. Od końca wojny Niemcy postrzegane były przez Francję jako zasadnicze źródło zagrożeń zewnętrznych, jeśli nie najpoważniejszy problem *in genere*. Z tego powodu rząd francuski jednoznacznie oponował wobec planów przywrócenia państwowości niemieckiej. Początkowo postulowano możliwie długie utrzymywanie stanu okupacji, potem zaś permanentną

1948-1950, w: *Histoire des débuts de la construction européenne, 1948-1950*, red. R. Poidevin, Bruxelles 1986, s. 25-46; F. ROMERO, *United States Attitude towards Integration and Interdependence: The 1950s*, w: *The United States and the Integration of Europe*, red. F.H. Heller, J.R. Gillingham, New York 1992, s. 103-121; K. SCHWABE, *Ein Aktkonstruktiver Staatskunst, die USA und die Anfänge die Schuman-Plans*, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Bruxelles 1988, s. 211-240; K. SCHWABE, *L'influence américaine et la structure supranationale du Plan Schuman*, w: *Le couple France-Allemagne et les institutions européennes*, red. M.-T. Bitsch, Bruxelles 2001, s. 21-33; A. PODRAZA, *Integracja europejska a redefinicja polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych: przyczyny zainicjowania i rozwój transatlantyckich stosunków bezpieczeństwa w latach 1945-1948*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2016, s. 255-274.

⁸ J. KRASUSKI, *Polityka Francji wobec Niemiec w latach 1945-1949*, „Przegląd Zachodni” 1968, nr 1, s. 1-10; R. FRITSCH-BOURNAZEL, *Danger allemand et sécurité européenne dans la politique étrangère française d'après guerre*, w: *L'Allemagne occupée 1945-1949*, red. H. Ménudier, Asnières 1989, s. 183-200; A. WILKENS, *Von der Besetzung zur westeuropäischer Integration. Die französische Deutschlandpolitik der Nachkriegszeit (1945-1950)*, „Historisches Mitteilungen“ 4(1991), s. 1-21; W. HITCHCOCK, *France, the Western Alliance, and the Origins of the Schuman Plan, 1948-1950*, „Diplomatic History” 21(1997), 4, s. 603-630.

fragmentaryzację (konfederalizację) dawnych Niemiec, inkorporację do Francji Zagłębia Saary oraz stałą francuską okupację obszaru Nadrenii, ewentualnie internacjonalizację tej ostatniej. Postawa mocarstw wydatnie dowiodła nieskuteczności tej polityki, zmuszając Paryż do obrania bardziej koncyliacyjnego kursu względem niedawnego wroga, a ostatecznie do wyrażenia zgody na odbudowę państwa niemieckiego. Przyjmuje się, że nastąpiło to w roku 1948. Próby zbliżenia i współpracy podejmowane z zastosowaniem klasycznych metod nie zdały jednak egzaminu⁹. W ten sposób Francja stanęła przed poważnym problemem, którego nie dawało się rozwiązać przy użyciu żadnej z klasycznych metod: ani polityką siły, ani klasyczną dyplomacją.

Słabość gospodarki francuskiej wyjaśnia, dlaczego Francja sprzeciwiła się wszelkim propozycjom liberalizacji obrotu międzynarodowego w duchu wolnej konkurencji (OEEC i Europejska Unia Płatnicza). Fragmentaryczny charakter EWWS pozwalał natomiast pogodzić rozwiązanie palących problemów ze stosowaniem przez rząd francuski praktyk protekcyjnych w interesie pozostałych gałęzi gospodarki¹⁰. Wspólnota obliczona była przede wszystkim na zapewnienie dostaw węgla dla Francji. Stanowiło to konieczną przesłankę dla rozwoju i modernizacji przemysłu, a w konsekwencji warunkowało realizację kluczowych francuskich interesów polityczno-militarnych. Stąd przede wszystkim skupiono się na zachowaniu dostępu do niemieckich zasobów węgla, z których korzystano od początku powojennej okupacji¹¹. Wyrażała się w tym ekonomiczna doniosłość współpracy z sąsiadem zza Renu i jedna z kluczowych przesłanek jej ustanowienia. Poza tym dla zapewnienia wysokiego wolumenu wydobycia węgla Francja wynegocjowała częściowe zwolnienie spod regulacji zapobiegającej nadprodukcji we Wspólnocie (art. 28 Konwencji Przejściowej do Traktatu Paryskiego).

Wreszcie francuski przemysł w zakresie wydobycia węgla został znacjonalizowany, więc model EWWS w pełni wpisywał się w preferowany przez Paryż model zarządzania tym sektorem. Z kolei utrzymaniu kontroli nad niemieckim przemysłem ciężkim i jego osłabieniu służyły proponowane traktatowe zasady konkurencji i nadzorcza działalność Władzy, cieszącej się ponadto uprawnieniami pozwalający-

---

⁹ Jeszcze w lutym 1950 r. Francja sprzeciwiła się włączeniu Niemiec do unii gospodarczej, jaką planowała powołać wspólnie z Beneluksem, co przesądziło o upadku projektu. Szerzej: P. GUILLEN, *Le projet d'union économique entre la France, l'Italie et le Benelux*, w: *Histoire des débuts*, s. 143-163; R.T. GRIFFITHS, F.M.B. LYNCH, *L'échec de la 'Petite Europe'? Les négociations Fritalux/Finebel, 1949-1950*, „Revue historique” 1985, nr 274, s. 159-193.

¹⁰ G. BOSSUAT, *La politique française de libération des échanges en Europe et le Plan Schuman, 1950-1951*, w: *Die Anfänge*, s. 319-332.

¹¹ F. SETHUR, *The Schuman Plan and Ruhr Coal*, „Political Science Quarterly” 67(1952), 4, s. 503-520; C. DEFRANCE, *La France et l'Autorité Internationale de la Ruhr jusqu'à l'annonce du Plan Schuman*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, red. A. Wilkens, Bruxelles 2004, s. 123-146.

mi dokonywać bezpośrednich interwencji, w tym rozwiązywać kartele i dekoncentrować produkcję. Wyjaśnia to, dlaczego spośród sześciu państw biorących udział w negocjacjach, wyłącznie Francja opowiadała się za niezależną i szeroko umocowaną instytucją ponadnarodową. Z tych samych względów delegacja francuska niechętnie odnosiła się do propozycji powołania Rady i Zgromadzenia, a nawet stałego Sądu. W ostatecznym rozrachunku uznać należy, że Francja ugięła się pod naciskiem postulatów pozostałych państw dotyczących systemu instytucjonalnego¹². W zamian jednak zdołała wynegocjować zgodę na dokonanie kluczowej dla jej interesu dekoncentracji przemysłu Ruhry, co stało się warunkiem podpisania Traktatu¹³. W ten sposób IV Republika osiągnęła swój cel bez konieczności powierzenia jego realizacji Władzy. Pozwoliło to ograniczyć intensywność i zakres uprawnień tej ostatniej, czyniąc zeń strażnika reguł Wspólnego Rynku¹⁴. Na dowód związku występującego między ideą EWWS a przemysłem Ruhry wskazać można ponadto okoliczność, że podjęcie działań przez Wysoką Władzę 10 sierpnia 1952 r. ostatecznie zakończyło działalność Międzynarodowej Władzy Ruhry nadzorującej niemiecki przemysł w regionie¹⁵. W takim ujęciu – upraszczając – zgodzić należy się z opinią, iż EWWS powstała, by rozwiązać problem Ruhry¹⁶.

Po trzecie, projekt EWWS stanowił narzędzie realizacji ogólniejszych celów politycznych. Francja planowała odegrać rolę przewodnika i autorytetu moralnego Europy¹⁷. Wyjście z inicjatywą powołania organizacji przez francuskiego ministra oraz organizacja konferencji międzyrządowej przez rząd Republiki w pełni służyły realizacji powyższego. Nie inaczej było z udziałem we Wspólnocie, w której Francja miała ambicje odgrywać kluczową rolę. Dowodem na okoliczność tego

---

¹² H.-J. KÜSTERS, *Die Verhandlungen über das institutionelle System zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl*, w: *Die Anfänge*, s. 82-83. W konsekwencji, kluczowe kwestie instytucjonalne stały się przedmiotem najtrudniejszych rozmów. Kompromis stanowiący treść ostatecznie przyjętych postanowień osiągnięto dopiero 12 kwietnia 1951 r., co zakończyło ostatnią fazę negocjacji nad Traktatem. Tamże, s. 93-101.

¹³ J. GILLINGHAM, *Solving the Ruhr Problem: German Heavy Industry and the Schuman Plan*, w: *Die Anfänge*, s. 399-426.

¹⁴ M. LAGRANGE, *Les pouvoirs de la Haute Autorité et l'application du Traité de Paris*, „Revue du droit public et de la science politique” 1961, nr 1, s. 40-58.

¹⁵ H.E.G. KAECKENBEECK, *The International Authority for the Ruhr and the Schuman Plan*, „The Grotius Society” 37(1951), s. 4-22.

¹⁶ R. POIDEVIN, *Frankreich und Ruhrfrage, 1945-1951*, „Historische Zeitschrift” 1979, t. 228, s. 317-334; J. GILLINGHAM, *Die französische Ruhrpolitik und die Ursprünge des Schumanplans*, „Vierteljahrshäfte für Zeitgeschichte” 35(1987), s. 1-24.

¹⁷ Szerzej o francuskich ambicjach na tym polu w kontekście EWWS: W. HITCHCOCK, *France Restored: Cold War Diplomacy and the Quest for Leadership in Europe 1944-1954*, Chapel Hill 1998, s. 99-132.

niech będzie przyjęty sposób liczenia głosów w Radzie, który zrównał pozycję Francji z pozycją znacznie silniejszych pod względem ekonomicznym Niemiec (art. 28 Traktatu). Jeśli dodać do tego, iż IV Republika cieszyła się dużo mocniejszą pozycją polityczną niż RFN, to jej nadzieje na zajęcie dominującej roli w ramach EWWS nie powinny budzić wątpliwości. Jediną ceną, jaką należało za to zapłacić, było podporządkowanie się autonomicznej Wysokiej Władzy. Gorycz tej pigułki mógł zmniejszyć fakt, że na jej czele stanął rodowity Francuz – J. Monnet, oraz że korzyści płynące z tej „transakcji” zasadniczo przewyższały jej koszty. Z drugiej strony, Francja uzyskała amerykański *placet* na status europejskiego przywódcy, ale pod warunkiem (a nawet w celu) włączenia Niemiec do sojuszu Zachodu, i to na prawach pełnoprawnego członka¹⁸. Integracja instytucjonalna godziła wspomniane momenty kontroli nad niemieckim przemysłem z formalną równorzędnością wszystkich państw członkowskich, gdyż udział w EWWS opierał się na dobrowolnie wyrażonej zgodzie. Skutecznie oddalało to wszelkie zarzuty dyskryminacji. Dodajmy, że Paryż sam planował wciągnąć RFN w ramy bliskiego współdziałania, gdyż obawiał się, że odbudowane Niemcy mogłyby powrócić do niebezpiecznej dla reszty świata współpracy z ZSRR¹⁹. Wszystko to stało się punktem wyjścia dla realistycznie motywowanej „polityki pojednania”, która legła u podstaw specjalnych stosunków francusko-niemieckich, stanowiących materialną podstawę EWWS²⁰.

Podsumowując stwierdzić można, iż powojenne okoliczności oznaczały dla Francji konieczność stawienia czoła dawnym problemom, które jednak nie dawały się rozwiązać przy użyciu równie dawnych schematów. Z drugiej strony, idea współpracy w zakresie przemysłu ciężkiego nie była niczym nowym²¹. Szczególne było jednak to, że stała się ona treścią oficjalnej polityki francuskiej, a do tego w formie organizacji ponadnarodowej. G. Bossuat stawia nawet tezę, iż zawie-

¹⁸ A. LACROIX-RIZ, *Paris et Washington au début du Plan Schuman, 1950-1951*, w: *Die Anfänge*, s. 241-270.

¹⁹ M.-T. BITSCH, *La triple option de Paris: pour une Europe supranationale et sectorielle autour d'un noyau franco-allemand*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, s. 149-168; P. GERBET, *Les origines du Plan Schuman: le choix de la méthode communautaire par le gouvernement français*, w: *Histoire des débuts*, s. 199-222.

²⁰ T. PEDERSEN, *Germany, France, and the Integration of Europe. A Realist Interpretation*, London–New York 1998, s. 75-76; U. LAPPENKÜPER, *Der Schuman-Plan. Mühsamer Durchbruch zur deutsch-französischen Verständigung*, „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” 42(1994), 3, s. 403-445. Szerzej o zbliżeniu francusko-niemieckim: A. KWILECKI, *Polityka pojednania Francji z NRF*, „Przegląd Zachodni” 5(1969), s. 59-86.

²¹ Jak pisze W. Diebold (*The Schuman Plan. A Study in Economic Cooperation 1950-1959*, New York 1959, s. 21) „był to stary sen”. Jako przykłady wcześniejszych projektów wskazać można: G. GREER, *The Ruhr-Lorraine Industrial Problem*, New York 1925; E. HEXNER, *The International Steel Cartel*, Chapel Hill 1943; A. PHILIP, *L'Unification de l'Europe*, „Cahiers du Monde Nouveau” 3(1949), s. 32-37.

rający momenty ponadnarodowe projekt EWWS był wyjątkiem w całej polityce francuskiej, preferującej rozwiązania klasyczne²². Uzasadnieniem tej szczególnej inicjatywy była doniosłość i wzajemne przenikanie się powojennych problemów Francji, zwłaszcza zaś kwestii niemieckiej i trudności ekonomicznych, które nie mogły zostać rozwiązane w żaden inny sposób. Co więcej, Plan Schumana oferował szansę rozwiązania, a przynajmniej stawienia czoła tymże problemom przy zastosowaniu jednego środka, co czyniło zeń prawdziwe *panaceum* na francuskie troski.

2. NIEMCY I WŁOCHY

Motywacja rządów Niemiec i Włoch była w pewnym przynajmniej aspekcie zbliżona. Oba państwom zależało na wyjściu z powojennej izolacji i eliminacji narzuconych po bezwarunkowej kapitulacji ograniczeń. Równie istotnym celem było odzyskanie pełnej podmiotowości międzynarodowej i swobody działań wewnętrznych: zarówno w wymiarze formalnoprawnym, jak i faktycznym. Powrót do statusu pełnoprawnego państwa europejskiego wymagał odbudowywania reputacji i wiarygodności, a docelowo dokonania na podstawie powyższych pojednania z niedawnymi wrogami. Przystąpienie do Planu Schumana i udział w negocjacjach stanowiły zasadniczy krok w tym kierunku.

2.1. NIEMCY

Na wstępie wskazać należy zasadnicze okoliczności, jakie determinowały powojenną sytuację Niemiec i określały zakres swobody ich działań²³. Z racji nałożonych ograniczeń RFN mogła partycypować wyłącznie w różnych formach współpracy ekonomicznej, pozostając do roku 1952 poza organizacjami o charakterze militarnym oraz, z wyjątkiem Rady Europy, także poza formami współpracy politycznej. Z kolei w obszarze ekonomii mocarstwa bardzo poważnie ograniczyły swobodę prowadzenia polityki gospodarczej i strukturalnej przez rząd federalny oraz istotnie skępowały samodzielność niemieckiego przemysłu ciężkiego (tzw. dwanaście więzów). Przybrało to w szczególności postać restrykcyjnego ustawodawstwa antytrustowego, limitów produkcyjnych oraz powołania Międzynarodowej Władzy Ruhry zajmującej się zarządzaniem i dystrybucją produkcji przemysłowej w obszarze

²² G. BOSSUAT, *Faire l'Europe sans defaire la France*, Bruxelles 2005, s. 54-55.

²³ L. GELBERG, *Niemcy po drugiej wojnie światowej*, Wrocław 1970.

Zagłębia. Wreszcie procesowi negocjacji i podpisania Traktatów Paryskich towarzyszyło zawarcie licznych porozumień między RFN a mocarstwami zachodnimi, przedmiotem których było stopniowe znoszenie ograniczeń wynikających ze Statutu Okupacyjnego²⁴, od strony formalnej oznaczało rewizję tego ostatniego²⁵. Tym samym wejście w życie Traktatu Paryskiego (22 lipca 1952) oznaczało odzyskanie przez Niemcy Zachodnie nieprzekazanych dotychczas przez Aliantów kompetencji w zakresie polityki ekonomicznej. Prawdą jest, że wejście do EWWS oznaczało przekazanie lub ograniczenie wielu z nich. Tyle tylko, że w ówczesnej sytuacji pozostawały one i tak poza zasięgiem Niemiec ze względu na politykę zwycięskich mocarstw. Co więcej, pozostałą część zwróconych kompetencji zatrzymał w swym ręku rząd federalny, co stanowiło „zysk netto” całego przedsięwzięcia. Dlatego odzyskiwanie przez Niemcy pełnoprawnego statusu następowało w dwójnasób. Po pierwsze, poprzez uzyskanie równoprawnego względem pozostałych państw członkostwa w nowej Wspólnocie, w ramach której Niemcy dysponowały głosem w sprawie już nie tylko własnego, ale i francuskiego czy belgijskiego przemysłu. Po drugie, poprzez znoszenie dotkliwych ograniczeń w zakresie materii ekonomicznych, w szczególności kompetencji polityki gospodarczej²⁶.

Jednocześnie decyzja o przystąpieniu do Planu Schumana stanowiła formę realizacji polityki zwrócenia się ku Zachodowi i bezwarunkowego powiązania odrodzonych Niemiec z blokiem państw zachodnioeuropejskich (*die Westbindung*)²⁷. Ten paradygmat polityki zagranicznej RFN wyrażało hasło kanclerza Adenauera *Fest an den Westen*²⁸. Obranie „kursu na Zachód” w sposób szczególny odnosiło się do Francji, żywiącej ambicje na objęcie politycznego przywództwa w regionie. Oznaczało bowiem konieczność dokonania ostatecznego pojednania z sąsiadem zza Renu, czyli historyczny przełom w relacjach między Francją a Niemcami polegający na przejściu od „odwiecznej wrogości” (*die Erbfeindschaft*) do „odwiecznej przyjaźni” (*die Erbfreundschaft*)²⁹. Powyższe uznać można za jeden z aspektów

---

²⁴ A. WILKENS, *La fin des limitations. L'industrie allemande et le Plan Schuman*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, s. 271-302.

²⁵ E. CZIOMER, *Historia Niemiec współczesnych 1945-2005*, Warszawa 2006, s. 95-96.

²⁶ S. PŁÓCIENNIK, *Europejska Integracja Gospodarcza w polityce RFN (1949-2000)*, Wrocław 2004, s. 87-93, 106-107; J. SKIBIŃSKI, *Gospodarcza integracja Europy Zachodniej w Polityce RFN*, Warszawa 1980, s. 150-157, 166.

²⁷ H.-P. SCHWARZ, *Der Politik der Westbindung oder Staatsräson der Bundesrepublik*, „Zeitschrift für Politik“ 4(1975), s. 307-337; K. SCHWABE, *L'Allemagne, Adenauer et l'option de l'intégration à l'Ouest*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, s. 81-106.

²⁸ *Adenauer. Teegespräche 1955-1958*, red. H.J. Küsters, Berlin 1986, s. 317-318.

²⁹ A. KWILECKI, *Zachodniemiecka ideologia pojednania z Francją*, „Przegląd Zachodni” 1969, nr 6, s. 281-294.

zasygnalizowanego wyżej odzyskiwania wiarygodności i zaufania wśród państw Zachodu. Ponadto rząd niemiecki z kanclerzem Adenauerem na czele miał świadomość, iż taka orientacja znajdowała pełną akceptację i poparcie ze strony Stanów Zjednoczonych³⁰, oczekiwań których odrodzone Niemcy po prostu nie mogły nie uwzględnić³¹. Tym samym udział w negocjacjach, docelowo zaś we Wspólnocie jawi się jako kolejny etap żmudnej realizacji fundamentalnego założenia zachodnoniemieckiej polityki zagranicznej.

Niemcy, dążące do jak najpełniejszej realizacji swych celów, przyjęły określony punkt widzenia w toku negocjacji nad Traktatem o EWWS³². W kwestiach ekonomicznych oponowały przeciw wszelkim zapędom w duchu gospodarki kierowanej, zabiegając o stworzenie modelu wolnorynkowego, który pozwoliłby w pełni wykorzystać niemiecki potencjał ekonomiczny. Oznaczało to zgłaszanie postulatów osłabiających bezpośrednio uprawnienia organu ponadnarodowego w zakresie ingerencji w obszarze Wspólnego Rynku. Priorytetem Wspólnoty miało być usuwanie barier dla handlu i działanie na podstawie obiektywnych przesłanek makroekonomicznych. Bonn oponowało wobec ustanowienia swobodnego przepływu siły roboczej i harmonizacji polityki socjalnej oraz ustalaniu zasad wspólnej polityki handlowej w ramach EWWS³³. Postawę tłumaczyło dążenie do utrzymania wysokiego stopnia konkurencyjności niemieckiego przemysłu, nawet jeśli ich osiągnięcie miałyby osłabić elementy ponadnarodowe. Kwestia ta była tym ważniejsza, iż powołanie Wspólnoty oznaczało zniesienie wewnętrznych granic celnych między państwami, co otwierało przemysłowi niemieckiemu dostęp do zagranicznych rynków zbytu³⁴. Ceną, jaką Niemcy musiały zapłacić, była dekoncentracja przemysłu Ruhry, stanowiąca warunek podpisania Traktatu postawiony przez Francję. Tym samym koszty integracji przerzucone zostały na „baronów” węgla i stali³⁵. Wynikającym z tego kolejnym „zyskiem” dla rządu federalnego było osłabienie pozycji wielkiego przemysłu w stosunkach wewnątrzniemieckich³⁶. W kontekście powyższych uwag nie dziwią słowa kanclerza Konrada Adenauera wypowiedziane w związku z ogłoszeniem

---

³⁰ H.J. SCHRÖDER, *Die amerikanische Deutschlandpolitik und das Problem der westeuropäischen Kooperation 1947/1948-1950*, w: *Histoire des débuts*, s. 71-93.

³¹ F.A. MAYER, *Adenauer und Amerika*, w: *Adenauer und die USA*, red. K. Schwabe, Bonn 1994, s. 181-220.

³² H.-J. KÜSTERS, *Bonn und der Schumanplan. Deutsche Europapolitik in den Verhandlungen über die Montanunion 1950/1951*, „Geschichte im Westen“ 5(1990), 1, s. 81-100.

³³ R.T. GRIFFITH, *The Schuman Plan Negotiations: The Economic Clauses*, w: *Die Anfänge*, s. 46-63, 61-66; S. PŁÓCIENNIK, *Europejska Integracja Gospodarcza*, s. 94-95, 96-97.

³⁴ J. SKIBIŃSKI, *Gospodarcza integracja*, s. 137, 139, 156-157.

³⁵ J. GILLINGHAM, *Solving the Ruhr Problem*, s. 399-426.

³⁶ J. GILLINGHAM, *Coal, Steel, and the Rebirth of Europe*, Cambridge 2004, s. 226-227.

Planu Schumana: „Kiedy [Monnet – A.M.] zaproponował mi swój projekt, podziękowałem za to Bogu”³⁷.

W kwestii systemu instytucjonalnego RFN oficjalnie reprezentowała postawę najbardziej „federalną” ze wszystkich stron uczestniczących w negocjacjach³⁸. Opoowiedziały się za stworzeniem ponadnarodowego Zgromadzenia, które miało stać się główną instytucją kontrolną całej Wspólnoty. Niemcy chciały także silnego i stałego sądu, procedury pytań prejudycjalnych, a w konsekwencji – powstania systemu orzecznictwa europejskiego³⁹. Z drugiej strony, preferowany model ekonomiczny i niechęć do koncepcji gospodarki kierowanej, siłą rzeczy prowadziły do ograniczania uprawnień centralnej instytucji Wspólnoty, tj. Wysokiej Władzy. Co więcej, w imię umożliwienia kontroli nad poczynaniami Władzy rząd federalny przystał na pomysł powołania organu międzyrządowego, czyli Specjalnej Rady Ministrów.

2.2. WŁOCHY

Pomimo podobnego statusu, tj. pokonanego belligerenta, sytuacja Włoch była nieco inna niż Niemiec. Ponadto – bez wątpienia – EWWS „uszyto na niemiecką miarę”. Uznać można, że ze względu na pewne trudności ekonomiczne położenie Italii łączyło w sobie sytuację Niemiec oraz państw Beneluksu. W płaszczyźnie ekonomicznej Włochy były jedynym państwem leżącym z dala od kluczowego dla całego przedsięwzięcia Zagłębia Ruhry i znajdujących się tam złóż. Z kolei włoski przemysł ciężki nie reprezentował nazbyt wysokiego stopnia konkurencyjności. Stąd rząd włoski szczególnie zdeterminowany był, by zapewnić korzystne warunki dla odbudowy przemysłu, następnie zaś jego ochrony⁴⁰. Uznać należy, iż negocjacje zakończyły się dla Włoch sukcesem w realizacji tych narodowych priorytetów. Udało im się bowiem uzyskać możliwość korzystania ze złóż rud północnoafrykańskich. Natomiast formą szczególnej protekcji dla przemysłu stała się koncesja na utrzy-

³⁷ Cyt. za: E. ROUSSEL, *Jean Monnet*, Paris 1996, s. 539.

³⁸ H.-J. KÜSTERS, *Die Verhandlungen*, s. 73-102

³⁹ A. BOERGER-DE SMEDT, *La Cour de Justice dans les négociations du traité de Paris instituant la CECA*, „Journal of the European Integration History” 14(2008), nr 2, s. 28-29.

⁴⁰ V. ZAMAGNI, *Betting on the Future. The Reconstruction of Italian Industry, 1946-1952*, w: *Power in Europe? Great Britain, France, Italy, and Germany in a Post-war World 1945-1950*, red. J. Becker, F. Knipping, Berlin–New York 1986, s. 283-301; R.R. RANIERI, *The Italian Steel Industry and the Schuman Plan Negotiations*, w: *Die Anfänge*, s. 345-357; R. RANIERI, *Inside or Outside the Magic Circle? The Italian and British Steel Industries Face to Face with the Schuman Plan and the European Coal and Steel Community*, w: *The Frontier of National Sovereignty. History and Theory 1945-1992*, red. A.S. Millward, London 1993, s. 117-154.

manie ceł ochronnych na towary importowane oraz przyzwolenie na kontynuację subwencjonowania zakładów produkcyjnych (art. 27 i 30 Konwencji).

Z drugiej strony, z udziałem we Wspólnocie rząd włoski wiązał pewne nadzieje z przewidywaną swobodą ruchu robotników, czyli okolicznością mogącą zmniejszyć nieco skalę dręczącego Italię bezrobocia⁴¹. Ten aspekt skłaniał Włochy do popierania integracji horyzontalnej w zakresie ekonomii. W takim ujęciu zgoda na udział w sektorowej EWWS była wyjątkiem motywowanym okolicznościami politycznymi⁴². Była to płaszczyzna dość skomplikowana⁴³. Przede wszystkim pamiętać należy o szczególnych relacjach, jakie w tym okresie łączyły Italię ze Stanami Zjednoczonymi⁴⁴. Poza gwarancjami bezpieczeństwa militarnego wobec Wschodu oraz inwestycjami wspierającymi odbudowę gospodarki, zasadniczym argumentem przemawiającym za szczególnymi kontaktami z Ameryką była postawa tej ostatniej. Otóż w przeciwieństwie do europejskich członków koalicji antyhitlerowskiej Amerykanie reprezentowali zadziwiająco wyrozumiałą postawę wobec niedawnych wrogów. W takim ujęciu udział w Planie Schumana wynikał z oczekiwań Waszyngtonu, dążącego do konsolidacji państw zachodnioeuropejskich i pozytywnie oceniającego inicjatywę powołania Wspólnoty⁴⁵.

Wreszcie przystąpienie do Planu wynikało z realizacji przyjętego po wojnie paradygmatu o konieczności prowadzenia możliwie bliskiej współpracy z Francją⁴⁶. Stanowiło to uzupełnienie szczególnych relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Rząd włoski brał bowiem pod uwagę groźbę marginalizacji na arenie europejskiej,

---

⁴¹ F. ROMERO, *Migration as an Issue in European Interdependence and Integration: The Case of Italy*, w: *The Frontier of National Sovereignty. History and Theory 1945-1992*, red. A.S. Milward, London 1993, s. 32-58.

⁴² D. PREDA, *Finalités politiques et raisons économiques. L'Italie et le Plan Schuman*, w: *Le Plan Schuman dans l'histoire*, s. 373-387.

⁴³ E. DI NOLFO, *The Shaping of Italian Foreign Policy during the Formation of the East-West Blocks. Italy between Superpowers*, w: *Power in Europe?*, s. 485-501.

⁴⁴ J.E. MILLER, *The United States and Italy, 1940-1950. The Politics and Diplomacy of Stabilization*, Chapel Hill 1986; A. BROGI, *L'Italia e l'egemonia americana nel Mediterraneo*, Firenze 1996.

⁴⁵ Bardzo ciekawą analizę tego problemu przedstawia: G. PRATI, *Italian Foreign Policy 1947-1951. Alcide De Gasperi and Carlo Sforza between Atlanticism and Europeanism*, Göttingen 2006; M. DE LEONARDIS, *Italy's Atlanticism. Between Foreign and Internal Politics*, „UNISCI Discussion Papers” 25(2011), 1, s. 17-41.

⁴⁶ B. BAGNATO, *La Francia: un partner privilegiato per l'Europa*, „Storia delle relazioni internazionali” 13(1998), 2, s. 23-40; G.H. SOUTOU, *L'Italie et la construction européenne vue par la français*, tamże, s. 407-417. W szczególności Włochy brały udział w negocjacjach nad unią celną, zainicjowanych przez Francję. Szerzej: F. FAURI, *Italy in International Economic Cooperation: The Franco-Italian Customs Union and the Fritalux-Finibel Negotiations*, „Journal of the European Integration History” 1(1995), 2, s. 37-45.

jeśli Italia nie uczestniczyłaby w różnych formach powojennej kooperacji państw Kontynentu, zwłaszcza inicjowanych przez Francję. A jednocześnie konsolidacja państw europejskich zabezpieczać miała przed potencjalną hegemonią zza Atlantyku, stanowiąc także punkt oparcia na wypadek powrotu Stanów Zjednoczonych do polityki izolacjonizmu⁴⁷.

3. PAŃSTWA BENELUKSU

Niedawna wojna i okupacja aż nazbyt wyraźnie uświadomiła Belgii, Holandii i Luksemburgowi, iż klasyczny model neutralności jest nie do utrzymania w nowych uwarunkowaniach⁴⁸. Pomimo druzgocącej klęski Niemiec, państwa te nadal żywiły obawy co do możliwych agresywnych poczynań z ich strony. Wkrótce uzmysłowiły sobie także skalę komunistycznego zagrożenia. Z tej przyczyny rządy tych państw zrozumiały konieczność nawiązania i utrzymania bliskiej współpracy we własnym gronie, co doprowadziło do powołania Unii Beneluxu. Ale jednocześnie szukały oparcia w sojuszu z silniejszymi: Francją i Zjednoczonym Królestwem⁴⁹. Nie było to jednak równoznaczne z akceptacją każdej inicjatywy, niezależnie od modelu kooperacji. Otóż tym, co łączyło państwa Beneluxu, była niechęć do wszelkiej formy ponadnarodowej integracji, a tym bardziej do federalizmu.

Rządy „małych” państw znajdowały się więc w trudnym położeniu. Z jednej strony obawiały się dominacji „wielkich”, zaś w ramach organizacji – ponadto „dyktatury technokratów”. Ale jednocześnie były w pełni świadome, że nie mogą pozostać poza strukturami przyszłej EWWS. Rozwiązaniem tej kwestii były liczne propozycje ich delegacji, postulujące rozbudowanie systemu instytucjonalnego Wspólnoty o instancje kontrolujące, a w efekcie osłabiające Wysoką Władzę, które ostatecznie przybrały postać Rady i stałego Sądu. Poza tym, biorąc pod uwagę ich populacje, „małe” państwa były „nadreprezentowane” w Zgromadzeniu. W ich odczuciu miało to stanowić kolejną gwarancję chroniącą przed dominacją⁵⁰.

⁴⁷ I. POGGIOLINI, *Europeismo italiano e politica estera dell'Italia: un'ipotesi interpretativa (1947-1949)*, „Storia delle relazioni internazionali” 1(1985), 1, s. 67-93.

⁴⁸ T. GELEWSKI, *Neutralność podczas II wojny światowej*, „Państwo i Prawo” 1969, nr 11, s. 813-819.

⁴⁹ W 1948 r. państwa Beneluxu wraz z Francją i Zjednoczonym Królestwem powołały do życia Unię Zachodnią, której zasadniczym zadaniem była obrona przed niemiecką agresją. P.M. COUPLAND, *Western Union, "Spiritual Union", and European Integration, 1948-1951*, „Journal of British Studies” 43(2004), 7, s. 366-394. W aspekcie ekonomicznym państwa te uczestniczyły wraz z Francją i Włochami w negocjacjach nad unią celną. P. GUILLEN, *Le projet d'union*, s. 143-163; R.T. GRIFFITHS, F.M.B. LYNCH, *L'échec de la Petite Europe?*, s. 159-193.

⁵⁰ R.T. GRIFFITHS, *Die Benelux-Staaten und die Schumanplan-Verhandlungen*, w: *Vom Mar-*

1. Holandia, podobnie jak każde inne państwo, chroniła wybrane gałęzie swego przemysłu, utrzymując w tym celu bariery celne i pozataryfowe. Mimo to reprezentowała podejście najbardziej wolnorynkowe spośród wszystkich państw Beneluxu, kontynuując tym samym wielowiekową tradycję „narodu kupców”. Borykając się z problemem braku równowagi w bilansie handlowym, dążyła do liberalizacji obrotu w obszarach, w których jej gospodarka była konkurencyjna, zwłaszcza zaś w rolnictwie⁵¹. Plan Schumana dotyczył zaś wrażliwego z holenderskiej perspektywy sektora przemysłu ciężkiego. Mimo to ostatecznie zyskał poparcie Hagi. Otóż w lipcu 1950 r. Holendrzy przedstawili na forum OEEC projekt liberalizacji obrotu między państwami Europy, który opierał się na stopniowej, sektorowej eliminacji barier⁵². Wydaje się więc, iż francuski projekt Wspólnoty uznany został przez nich za pierwszy krok w pożądanym kierunku. Z tych przyczyn, pomimo generowania krótkofalowych trudności, Plan Schumana wychodził naprzeciw dalekosiężnym oczekiwaniom Holandii. Tym bardziej że nie prowadził do powołania unii celnej, mogącej skutecznie odciąć Holandię od jej anglosaskich partnerów handlowych⁵³. Potwierdzeniem powyższych konstatacji był brak w ostatecznej wersji Traktatu jakichkolwiek „imiennych” koncesji dokonanych na rzecz holenderskiej gospodarki⁵⁴.

2. W przeciwieństwie do Niderlandów Belgia w poważniejszym zakresie realizowała koncepcję państwa dobrobytu. Nie była więc skłonna otwierać swe rynki na obce towary, nadal wiążąc nadzieje z szerokim stosowaniem środków protekcji handlowej. Z sympatią odnosiła się więc do pomysłu powołania unii celnej między

---

shall-Plan zur EWG. Die Eingliederung der Bundesrepublik Deutschland in die Westliche Welt, red. L. Herbst, München 1990, s. 263-278; P. SCHOORE, *Les Etats de Benelux et la négociation du traité de CECA*, Louvain 1988.

⁵¹ Produkty żywnościowe stanowiły łącznie aż 40% wolumenu holenderskiego eksportu, który trafiał w dużej części na rynek niemiecki.

⁵² Był to tzw. Plan Stikkera, któremu imienia użył ówczesny holenderski minister spraw zagranicznych Dirk Stikker. Liberalny charakter Planu w pełni korespondował nie tylko z holenderską tradycją, lecz także z poglądami samego Stikkera, któremu do tego nie można było odmówić kompetencji w zakresie materii ekonomicznych. W. ASBEEK BRUSSE, *The Stikker Plan*, w: *The Netherlands and the Integration of Europe 1945-1957*, red. R.T. Griffiths, Amsterdam 1990, s. 69-92; R.T. GRIFFITHS, *The Abortive Dutch Assault on European Tariffs 1950-52*, w: *Modern Dutch Studies. Essays in Honour of Professor P. King*, red. M. Wintle, London 1988, s. 186-202.

⁵³ A.E. KERSTEN, *A Welcome Surprise? The Netherlands and the Schuman Plan Negotiations*, w: *Die Anfänge*, s. 284-304. Dodać należy, iż proces „rozbrojenia” miał być opisany w przyszłym traktacie, zaś jego realizacja nie mogła być uzależniona od kompetencji Wspólnoty. Model taki, określany jako „automatyczny”, znajdzie częściowe zastosowanie w przyszłym Traktacie Rzymskim powołującym EWG.

⁵⁴ Chociaż niewątpliwie Holandia skorzystała z ogólnych przepisów przejściowych zawartych w Konwencji, służących ochronie przemysłu stalowego (art. 29).

państwami zachodnioeuropejskimi, zwłaszcza z udziałem Francji. Dowodem na to było żywe zainteresowanie francuską inicjatywą i negocjacje z końca lat czterdziestych⁵⁵. Można przyjąć, iż Plan Schumana postrzegany był jako forma realizacji tego zamierzenia, a przynajmniej paradygmatu zacieśniania ekonomicznej współpracy z Francją⁵⁶. Przedmiot szczególnej troski Belgii stanowiło górnictwo węgla kamiennego. Było ono niedoinwestowane i charakteryzowało się niską wydajnością, a w konsekwencji małą konkurencyjnością w relacji do kopalń państw sąsiednich, zwłaszcza niemieckich. W rezultacie sektor węglowy korzystał ze wsparcia rządu w postaci szerokiego strumienia subsydiów. Ostatecznie udało się Belgom wynegocjować szczególne gwarancje dla kopalń (art. 26 Konwencji) oraz stalowni (art. 31 Konwencji). W ten sposób problem belgijskiego węgla został „umiędzynarodowiony”, zaś rząd znalazł pretekst dla wymuszenia dokonania stopniowych inwestycji i modernizacji kopalń⁵⁷.

3. Konserwatywne elity polityczne Luksemburga bardzo korzystnie oceniały współpracę w ramach Beneluksu, zwłaszcza zaś związki z Belgią w postaci Unii Gospodarczej⁵⁸. Tymczasem EWWS ustanawiała bliskie relacje z wielkimi państwami, pozbawiając przy tym Księstwo pieczołowicie chronionych przez wieki atrybutów udzielnosci i samodzielności. Tłumaczy to poważne obawy żywione co do przyszłych losów w gronie dużo silniejszych partnerów i wyjaśnia bardzo zachowawczą postawę podczas negocjacji⁵⁹. Nie lepiej wyglądała kwestia w materiałach ekonomicznych. Otóż produkt narodowy Luksemburga w 80% opierał się na pro-

---

⁵⁵ P. GUILLEN, *Le projet d'union*, s. 143-163; R.T. GRIFFITHS, F.M.B. LYNCH, *L'échec de la Petite Europe?*, s. 159-193.

⁵⁶ J.W.L. BROUWER, *Divergences d'intérêts et mauvaises humeurs. La France et les pays du Bénélux decant la construction européenne, 1942-1950*, Leiden 1997, s. 54-71.

⁵⁷ Ponadto na mocy tzw. układu Hirsch-Vink Belgia otrzymała pomoc finansową w wysokości 3 mln franków, udzielaną im przez 5 lat z niemieckiego budżetu. Co więcej, w toku kilku lat swej działalności EWWS przekazała łącznie Belgii ze swych funduszy równowartość kwoty blisko 45 mln dolarów amerykańskich, z czego 37 mln i tym razem pochodziło z budżetu RFN. Tę astronomiczną sumę przeznaczono zasadniczo na świadczenia socjalne, łagodzące proces restrukturyzacji sektora kopalń. A.S. MILWARD, *The Belgian Coal and Steel Industries and the Schuman Plan*, w: *Anfänge*, s. 437-454; M. DUMOULIN, *La Belgique et les débuts du Plan Schuman (mai 1950-fevrier 1952)*, w: tamże, s. 271-284.

⁵⁸ Pamiętać należy, iż od 1947 do 1960 r. Beneluks stanowił jedynie unię celną, zaś ścisła unia gospodarcza łączyła Belgię i Luksemburg. A.E. KERSTEN, *Les aspects politiques de la coopération Benelux: l'integration entre la construction interne et les rapports de force internationaux 1944-1958*, w: *Regards sur le Benelux. 50 ans de coopération*, Tielt 1994, s. 79-91.

⁵⁹ Ch. BARTEL, *Un aspect particulier de la culture politique internationale luxembourgeoise, Joseph Bech et l'art de concilier les affaires étrangères avec la diplomatie du grand capital siderurgique*, w: *Robert Schuman et les Pères de l'Europe*, red. S. Schirmann, Bruxelles 2008, s. 235-256.

dukcji stali, więc wejście do Wspólnoty oznaczało dlań poddanie jurysdykcji Wysokiej Władzy 85% produkcji przemysłowej oraz 90% handlu zewnętrznego. O konieczności udziału w EWWS przesądziło położenie tego małego państwa: pozostając poza Wspólnotą, Luksemburg zostałby odcięty od świata zewnętrznego. W powiązaniu z doniosłością sektora stalowego nastawionego na eksport, oznaczałoby to niemal samobójstwo⁶⁰. Luksemburg oponował wobec integracji rynku pracy. Nie były to obiekcje pozbawione racjonalnego uzasadnienia. Rząd obawiał się bowiem zalewu taniej siły roboczej – imigrantów napływających zasadniczo z Włoch – szukających zatrudnienia w przemyśle Księstwa, oferującym płace i świadczenia socjalne na bardzo wysokim poziomie⁶¹. Wszystko to sprawiło, iż Luksemburg znajdował się w bardzo trudnym położeniu, być może najtrudniejszym ze wszystkich państw biorących udział w negocjacjach. W konsekwencji przyjąć można, iż stosownie do zarysowanych okoliczności reprezentował wobec Planu Schumana stanowisko najbardziej zachowawcze, by nie rzec – niechętnie.

Ostatecznie, podobnie jak Belgii, Luksemburgowi udało się uzyskać specjalne warunki chroniące jego przemysł stalowy (art. 31 Konwencji). Inną próbą uchronienia się przed negatywnym wpływem liberalizacji były zwieńczone powodzeniem żądania wprowadzenia do Traktatu przysługującej wszystkim państwom klauzuli bezpieczeństwa (art. 37 Traktatu)⁶². Zakaz dyskryminacji w zakresie podjęcia pracy w ramach sektora węglowo-stalowego znalazł się w treści Traktatu (art. 69.1,4 Traktatu). Wprowadzono jednak w tym zakresie dość restrykcyjne wymagania dla pracowników⁶³. Wspomnijmy także o zwieńczonych sukcesem zabiegach Luksemburga, by siedzibę Władzy usytuować właśnie na jego terenie. Interpretuje się to jako próbę zapewnienia korzystnych warunków dla wywierania polityczno-ekonomicznych wpływów na goszczoną instytucję⁶⁴.

⁶⁰ E. KRIER, *L'industrie lourde luxembourgeoise et le Plan Schuman*, w: *Die Anfänge*, s. 357-366.

⁶¹ M. PAULY, "Créer des Européens"? *Le gouvernement luxembourgeois face à la libre circulation des personnes*, w: *Le Luxembourg face à la construction européenne*, Luxembourg 1996, s. 426-427.

⁶² Klauzula pozwalała na uchylenie się od skutków legalnych decyzji EWWS, jeśli mogłyby one doprowadzić do „zasadniczych i trwałych zakłóceń w gospodarce narodowej”. *Ratio legis* tej normy wyrażało się w woli utrzymania równowagi między interesem państwa a ogólnym interesem Wspólnoty. Pozostawiało to jednak szeroki margines interpretacyjny, zaś nadużywanie klauzuli groziło przekształceniem Wspólnoty w klasyczną organizację międzyrządową. Tłumaczy to, dlaczego jej stosowanie powierzone zostało organowi ponadnarodowemu, do którego państwo zwracało się ze stosownym wnioskiem. B. HAAS, *The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Stanford 1958, s. 43, 64.

⁶³ R. ROUX, *The Position of Labour under Schuman Plan*, „International Labour Review” 3(1952), s. 316-319; *Labour under the ECSC*, „World Today” 9(1953), s. 497-504; G. BEBR, *Labour under the Schuman Plan*, „Minnesota Law Review” 52(1954), 7, s. 1007-1022.

⁶⁴ Delegacja Luksemburga zabiegała nawet o fotel przewodniczącego Wysokiej Władzy.

ZAKOŃCZENIE

Jak wspomniane zostało na wstępie, uwzględnianie przez powojenne rządy zachodnioeuropejskie oczekiwań Stanów Zjednoczonych stanowiło prostą i niekwestionowaną konieczność. Nie zmienia to jednak faktu, że z perspektywy każdego z sześciu rządów zasadniczą przesłankę powołania EWWS stanowiły ich interesy narodowe⁶⁵. Zbieżność oceny sytuacji i przewidywań potencjalnych zagrożeń w sferze polityczno-militarnej oraz ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej Europy nie budzi wątpliwości. Kontrastuje to jednak wyraźnie z bardzo poważną rozbieżnością konkretnych potrzeb i preferencji narodowych w płaszczyźnie ekonomicznej. Równie widoczne jest wysunięcie na pierwszy plan racji Francji i RFN⁶⁶. Udział pozostałych państw miał miejsce niejako „przy okazji”, maskując pierwotne priorytety francuskiej polityki zagranicznej hasłem jedności zachodnioeuropejskiej. Przywództwo francusko-niemieckie stanie się odtąd immanentną cechą procesu integracji⁶⁷.

Negocjacje i powołanie EWWS stanowiły doniosły składnik w historycznym procesie powojennego pojednania francusko-niemieckiego⁶⁸. Na etapie kształtowania pierwszej ze Wspólnot widać wyraźnie, w jaki sposób Francja i odrodzone Niemcy Zachodnie poszukiwały i osiągnęły kompromis na płaszczyźnie swych interesów narodowych. Można przyjąć, że ostateczna formuła EWWS stanowiła wyraz powyższego. Jednocześnie konieczne stało się zaspokojenie oczekiwań pozostałych państw uczestniczących w negocjacjach. Konsekwencją były zabiegi podejmowane przez każde z nich w imię uzyskania jak najdalej idącej ochrony swej gospodarki. Znalazło to wyraz w poszukiwaniu koncesji i zwolnień od ogólnych reguł, jeśli tylko godzić mogły one w partykularne interesy. Stawiało to realizację gospodarczych celów przedsięwzięcia pod znakiem zapytania. Idąc tym tropem uznać można, że Plan Schumana był atrakcyjny dla państw przede wszystkim ze względu na wynikające zeń długofalowe następstwa polityczne⁶⁹. W konsekwencji nadaje to inicjatywie

---

G. TRAUSSCH, *Le Luxembourg face au Plan Schuman: la place d'un petit pays dans la construction européenne*, w: *Histoire de la construction européenne*, red. M. Catala, Nantes 2001, s. 195-224.

⁶⁵ P.J. BORKOWSKI, *Międzyrządowość*, rozdz. III.

⁶⁶ Dopiero w piątej roboczej wersji Planu Schumana odrzucono ideę unii francusko-niemieckiej na rzecz szerszej współpracy zachodnioeuropejskiej. F.J. FRANSEN, *The Supranational Politics of Jean Monnet*, Westport-London 2001, s. 96-97. Tekst wszystkich dziewięciu wersji z 1950 r. w: *Unchangingly 'espérance', La Déclaration du 9 mai 1950: Jean Monnet-Robert Schuman*, Lausanne 2000, s. 114-152.

⁶⁷ *Le couple France-Allemagne et les institutions européennes*, red. M.-T. Bitsch, Bruxelles 2001.

⁶⁸ A. KWILECKI, *Ideologia pojednania RFN i Francji*, w: *Z pogranicza problematyki narodowej i międzynarodowej*, Warszawa 1982, s. 190-225.

⁶⁹ W.N. PARKER, *The Schuman Plan – A Preliminary Prediction*, „International Organization”

wymiar bardziej polityczny niż gospodarczy. Stąd, niezależnie od poważnych różnic dzielących państwa w materiałach ekonomicznych, wspólne zagrożenie i wspólna słabość okazały się bodźcem silniejszym niż rozbieżności.

Nowość Planu Schumana wynikała z faktu, że dla realizacji interesów narodowych posłużono się narzędziem, z którego do tej pory nie korzystano w praktyce obrotu międzynarodowego, tj. konstrukcją wspólnoty, opartej na zasadzie ponadnarodowej⁷⁰. Ten zaskakujący wybór wynikał z faktu, iż taki model współpracy wychodził naprzeciw oczekiwaniom państw⁷¹. Uogólniając, obranie metody ponadnarodowej służyć miało realizacji czterech celów⁷²: wzmocnieniu słabnącego państwa narodowego, wzmocnieniu pozycji Europy w zimnowojennych stosunkach międzynarodowych, intensyfikacji handlu oraz podniesieniu wydajności przemysłu. W ten sposób hasło „ograniczenia suwerenności” dokonane w ramach i na rzecz organizacji miało nabrać pozytywnego znaczenia, jako skuteczny środek realizacji narodowych priorytetów⁷³. I to także stało się jedną z zasadniczych cech integracji europejskiej.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

ACHESON D., *Present at the Creation*, New York: Norton 1963.

Adenauer. *Teegesprache 1955-1958*, red. H.J. Küsters, Berlin: Siedler 1986.

BOWIE R.R., *Réflexions sur Jean Monnet*, w: *Témoignages à la mémoire de Jean Monnet*, red. H. Rieben, Lausanne: Centre de recherches européennes 1989, s. 81-86.

Un changement d'espérance, La Déclaration du 9 mai 1950: Jean Monnet-Robert Schuman, Lausanne: Centre de recherches européennes 2000.

Foreign Relations of the United States 1949, t. III, Washington: Government Printing Office 1974.

Foreign Relations of the United States 1949, t. IV, Washington: Government Printing Office 1975.

GREER G., *The Ruhr-Lorraine Industrial Problem*, New York: Macmillan 1925.

HEXNER E., *The International Steel Cartel*, Chapel Hill: University of North Carolina Press 1943.

3(1952), 6, s. 395. Wydaje się, że zasadniczą korzyść gospodarczą odniosły odrodzone Niemcy Zachodnie, pozbywając się ograniczeń nałożonych przez Aliantów po 1945 r. Ceną za to były miliony marek zasilających poprzez EWWS budżety pozostałych państw członkowskich. Była to jednak inwestycja, która zwróciła się z nadstatkiem z upływem lat.

⁷⁰ W. DIEBOLD, *The Schuman Plan*, s. 666-667.

⁷¹ A. MILWARD, *The Reconstruction of Western Europe, 1945-1951*, Albingdon 2006, s. 420.

⁷² G. THIEMEYER, *Supranationalität als Novum in der Geschichte der internationalen Politik der fünfziger Jahre*, „Journal of the European Integration History” 4(1998), 2, s. 20-21.

⁷³ R. VERNON, *The Schuman Plan: Sovereign Powers of the European Coal and Steel Community*, „American Journal of International Law” 47(1953), 2, s. 184.

- HOFFMAN P., *An Expanding Economy Through Economic Integration*, „Vital Speeches of the Day” 1949, 16, s. 68-70.
- KINDELBERGER Ch., *Marshall Plan Days*, Boston: Allen & Unwin 1987.
- PHILIP A., *L’Unification de l’Europe*, „Cahiers du Monde Nouveau” 3(1949), s. 32-37.
- Traktat Paryski ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (18 IV 1951), pierwotna wersja francuska z załącznikami i Konwencją Przejściową, www.cvce.eu [dostęp: 20.05.2014].
- TRUMAN H.S., *Memoirs*, t. II: *Years of Trial and Hope (1946-1952)*, New York: Doubleday & Company 1956.

MONOGRAFIE

- BELOFF M., *The United States and the Unity of Europe*, London: Faber & Faber 1965.
- BEISNER R.L., *Dean Acheson. A Life in the Cold War*, Oxford: Oxford University Press 2006.
- BICKERTON Ch.J., HODSON D., PUETTER U., *The New Intergovernmentalism: States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era*, Oxford: Oxford University Press 2015.
- BORKOWSKI P.J., *Międzyrządowość w procesie integracji europejskiej*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2013.
- BOSSUAT G., *L’Europe occidentale à l’heure américaine: le Plan Marshall et l’unité européenne (1945-1952)*, Paris: Editions 1992.
- BOSSUAT G., *Faire l’Europe sans defaire la France*, Bruxelles: Peter Lang 2005.
- BROGI A., *L’Italia e l’egemonia americana nel Mediterraneo*, Firenze: La Nuova Italia 1996.
- BROUWER J.W.L., *Divergences d’intérêts et mauvaises humeurs. La France et les pays du Bénélux devant la construction européenne, 1942-1950*, Leiden: Leiden Universiteit 1997.
- CZIOMER E., *Historia Niemiec współczesnych 1945-2005*, Warszawa: Neriton 2006.
- DELL E., *The Schuman Plan and the British Abdication of Leadership in Europe*, Oxford: Oxford University Press 1995.
- DIEBOLD W., *The Schuman Plan. A Study in Economic Cooperation 1950-1959*, New York: F.A. Praeger 1959.
- FRANSEN F.J., *The Supranational Politics of Jean Monnet*, Westport-London: Greenwood Press 2001.
- GELBERG L., *Niemcy po drugiej wojnie światowej. Refleksje o sytuacji prawnej*, Wrocław: Ossolineum 1970.
- GILLINGHAM J., *Coal, Steel, and the Rebirth of Europe*, Cambridge: Cambridge University Press 2004.
- GILLINGHAM J., *European Integration, 1950-2003: Superstate or New Market Economy?*, Cambridge: Cambridge University Press 2003.
- HAAS B., *The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Stanford: Stanford University Press 1958.
- Héros, valeurs et symboles de l’Europe, Louvain-la-Neuve: Université catholique de Louvain 1998.
- HITCHCOCK W., *France Restored: Cold War Diplomacy and the Quest for Leadership in Europe 1944-1954*, Chapel Hill: University of North Carolina Press 1998.
- Le couple France-Allemagne et les institutions européennes*, red. M.-T. Bitsch, Bruxelles: Bruylant 2001.
- Le plan Marshall et le relèvement économique de l’Europe*, red. R. Girault, M. Lévy-Leboyer, Paris: Comité pour l’histoire économique et financière de la France 1993.
- Les valeurs communes dans l’Union européenne*, red. L. Potvin-Solis, Bruxelles: Bruylant 2014.
- LISTER L., *Europe’s Coal and Steel Community*, New York: Twentieth Century Fund 1960.
- ŁASTAWSKI K., *Historia integracji europejskiej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011.
- MACHLUP F., *Integracja gospodarcza – narodziny i rozwój idei*, Warszawa: PWN 1986.
- MARSZAŁEK A., *Europejska idea integracji międzynarodowej w perspektywie historycznej*, Toruń: MADO 2008.

- MIKOŁAJCZYK M., Rola Francji w procesie integracji europejskiej w latach 1946-1958, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 2011.
- MILLER J.E., *The United States and Italy, 1940-1950. The Politics and Diplomacy of Stabilization*, Chapel Hill: University of North Carolina Press 1986.
- MILWARD A.S., *The European Rescue of the Nation-State*, London: Routledge 2000.
- MILWARD A., *The Reconstruction of Western Europe, 1945-1951*, Abingdon: Routledge 2006.
- PEDERSEN T., *Germany, France, and the Integration of Europe. A Realist Interpretation*, London–New York: Pinter 1998.
- PLÓCIENNIK S., *Europejska Integracja Gospodarcza w polityce RFN (1949-2000)*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2004.
- POPOWICZ K., *Historia integracji europejskiej*, Warszawa: SGH 2006.
- PRATI G., *Italian Foreign Policy 1947-1951. Alcide De Gasperi and Carlo Sforza between Atlanticism and Europeanism*, Göttingen: V&R Unipress 2006.
- PUEETTER U., *The European Council and the Council. New Intergovernmentalism and Institutional Change*, Oxford: Oxford University Press 2014.
- ROUSSEL E., *Jean Monnet*, Paris: Fayard 1996.
- SCHOORE P., *Les Etats de Benelux et la négociation du traité de CECA*, Louvain: Université catholique de Louvain 1988.
- SKIBIŃSKI J., *Gospodarcza integracja Europy Zachodniej w Polityce RFN*, Warszawa: PWN 1980.
- SZATLACH M.E., *Plan Marshalla: amerykańska wizja integracji europejskiej*, Bydgoszcz: Wers 2008.

ARTYKUŁY

- ASBEEK BRUSSE W., *The Stikker Plan*, w: *The Netherlands and the Integration of Europe 1945-1957*, red. R.T. Griffiths, Amsterdam: NEHA 1990, s. 69-92.
- BAGNATO B., *La Francia: un partner privilegiato per l'Europa*, „*Storia delle relazioni internazionali*” 13(1998), 2, s. 23-40.
- BARTEL Ch., *Un aspect particulier de la culture politique internationale luxembourgeoise, Joseph Bech et l'art de concilier les affaires étrangères avec la diplomatie du grand capital siderurgique*, w: *Robert Schuman et les Pères de l'Europe*, red. S. Schirmann, Bruxelles: Peter Lang 2008, s. 235-256.
- BEHR G., *Labour under the Schuman Plan*, „*Minnesota Law Review*” 52(1954), 7, s. 1007-1022.
- BITSCH M.-T., *La triple option de Paris: pour une Europe supranationale et sectorielle autour d'un noyau franco-allemand*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, red. A. Wilkens, Bruxelles: Bruylant 2004, s. 149-168.
- BOERGER-DE SMEDT A., *La Cour de Justice dans les négociations du traité de Paris instituant la CECA*, „*Journal of the European Integration History*” 14(2008), nr 2, s. 7-33.
- BOSSUAT G., *La politique française de libération des échanges en Europe et le Plan Schuman, 1950-1951*, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 319-332.
- BUCHHEIM C., *Schuman-Plan und liberale Weltwirtschaft (GATT)*, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 161-170.
- CALUS A., *Aspekty polityczne i prawne EWWS*, „*Przegląd Zachodni*” 4(1963), s. 196, 200.
- COUPLAND P.M., *Western Union, “Spiritual Union”, and European Integration, 1948-1951*, „*Journal of British Studies*” 43(2004), 7, s. 366-394.
- DEFRANCE C., *La France et l'Autorité Internationale de la Ruhr jusqu'à l'annonce du Plan Schuman*, w: *Le Plan Schuman dans l'Histoire*, red. A. Wilkens, Bruxelles: Bruylant 2004, s. 123-146.

- DE LEONARDIS M., Italy's Atlanticism. Between Foreign and Internal Politics, „UNISCI Discussion Papers” 25(2011), 1, s. 17-41.
- DI NOLFO E., The Shaping of Italian Foreign Policy during the Formation of the East-West Blocks. Italy between Superpowers, w: *Power in Europe? Great Britain, France, Italy, and Germany in a Post-war World 1945-1950*, red. J. Becker, F. Knipping, Berlin–New York: De Gruyter 1986, s. 485-501.
- DUMOULIN M., La Belgique et les débuts du Plan Schuman (mai 1950-fevrier 1952), w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 271-284.
- FAURI F., Italy in International Economic Cooperation: The Franco-Italian Customs Union and the Fritalux-Finibel Negotiations, „Journal of the European Integration History” 1(1995), 2, s. 37-45.
- FRITSCH-BOURNAZEL R., Danger allemand et sécurité européenne dans la politique étrangère française d'après guerre, w: *L'Allemagne occupée 1945-1949*, red. H. Ménudier, Asnieres: Publications de l'Institut d'Allemand d' Asnieres 1989, s. 183-200.
- GELEWSKI T., Neutralność podczas II wojny światowej, „Państwo i Prawo” 1969, nr 11, s. 813-819.
- GERBET P., Les origines du Plan Schuman: le choix de la méthode communautaire par le gouvernement français, w: *Histoire des débuts de la construction européenne, 1948-1950*, red. R. Poidevin, Baden-Baden: Nomos 1986, s. 199-222.
- GILLINGHAM J., Die französische Ruhrpolitik und die Ursprünge des Schumanplans, „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” 35(1987), s. 1-24.
- GILLINGHAM J., Jean Monnet and the New Europe, w: *Deutschland und Frankreich: Vom Konflikt zur Aussöhnung*, red. S.A. Schuker, München: Oldenbourg 2000, s. 197-209.
- GILLINGHAM J., Solving the Ruhr Problem: German Heavy Industry and the Schuman Plan, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 399-426.
- GIRAUD E., De la cité à l'Etat continental, w: *Sciences humaines et intégration européenne*, Leyden: A.W. Sythoff 1960, s. 127-155.
- GRIFFITHS R.T., The Abortive Dutch Assault on European Tariffs 1950-52, w: *Modern Dutch Studies. Essays in Honour of Professor P. King*, red. M. Wintle, London: Athlone Press 1988, s. 186-202.
- GRIFFITHS R.T., Die Benelux-Staaten und die Schumanplan-Verhandlungen, w: *Vom Marshall-Plan zur EWG. Die Eingliederung der Bundesrepublik Deutschland in die Westliche Welt*, red. L. Herbst, München: Oldenbourg 1990, s. 263-278.
- GRIFFITHS R.T., The Schuman Plan Negotiations: The Economic Clauses, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 35-71;
- GRIFFITHS R.T., LYNCH F.M.B., L'échec de la 'Petite Europe'? Les négociations Fritalux/Finibel, 1949-1950, „Revue historique” 1985, nr 274, s. 159-193.
- GUILLEN P., Le projet d'union économique entre la France, l'Italie et le Benelux, w: *Histoire des débuts de la construction européenne, 1948-1950*, red. R. Poidevin, Baden-Baden: Nomos 1986, s. 143-163.
- HITCHCOCK W., France, the Western Alliance, and the Origins of the Schuman Plan, 1948-1950, „Diplomatic History” 21(1997), 4, s. 603-630.
- KAECKENBEECK H.E.G., The International Authority for the Ruhr and the Schuman Plan, „The Grotius Society” 37(1951), s. 4-22.
- KERSTEN A.E., Les aspects politiques de la coopération Benelux: l'intégration entre la construction interne et les rapports de force internationaux 1944-1958, w: *Regards sur le Benelux. 50 ans de coopération*, Tiel: Racine 1994, s. 79-91.
- KERSTEN A.E., A Welcome Surprise? The Netherlands and the Schuman Plan Negotiations, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 284-304.
- KOSZEL B., Wpływ zimnej wojny na procesy integracyjne w Europie po II wojnie światowej, w: *Zimna wojna i jej konsekwencje dla ładu międzynarodowego*, red. B. Koszel, S. Wojciechowski, Poznań: Instytut Zachodni 2007.

- KRASUSKI J., Polityka Francji wobec Niemiec w latach 1945-1949, „Przegląd Zachodni” 1(1968), nr 1, s. 1-10.
- KRIER E., L'industrie lourde luxembourgeoise et le Plan Schuman, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 357-366.
- KÜSTERS H.-J., Bonn und der Schumanplan. Deutsche Europapolitik in den Verhandlungen über die Montanunion 1950/1951, „Geschichte im Westen” 5(1990), s. 81-100.
- KÜSTERS H.-J., Die Verhandlungen über das institutionelle System zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 73-102.
- KWILECKI A., Ideologia pojednania RFN i Francji, w: Z pogranicza problematyki narodowej i międzynarodowej, Warszawa: PWN 1982, s. 190-225.
- KWILECKI A., Polityka pojednania Francji z NRF, „Przegląd Zachodni” 1969, nr 5, s. 59-86.
- KWILECKI A., Zachodniemiecka ideologia pojednania z Francją, „Przegląd Zachodni” 1969, nr 6, s. 281-294.
- Labour under the ECSC, „World Today” 9(1953), s. 497-504.
- LACROIX-RIZ A., Paris et Washington au début du Plan Schuman, 1950-1951, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 241-270.
- LAGRANGE M., Les pouvoirs de la Haute Autorité et l'application du Traité de Paris, „Revue du droit public et de la science politique” 1961, nr 1, s. 40-58.
- LAPPENKÜPER U., Der Schuman-Plan. Mühsamer Durchbruch zur deutsch-französischen Verständigung, „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” 42(1994), 3, s. 403-445.
- LEFFLER M.P., The Emergence of the American Grand Strategy, w: The Cambridge History of the Cold War, red. M.P. Leffler, O.A. Westad, t. I, New York: Oxford University Press 2010, s. 67-89.
- LUDLOW N.P., European Integration and the Cold War, w: The Cambridge History of the Cold War, red. M.P. Leffler, O.A. Westad, t. II, New York: Oxford University Press 2010, s. 179-197.
- MADEJA A., Europejska Wspólnota Węgla i Stali a suwerenność państwa członkowskiego. Aspekt instytucjonalno-doktrynalny, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego” 11(2011), 4, s. 319-348.
- MADEJA A., Krytyka klasycznego pojęcia suwerenności w doktrynie integracyjnej Jeana Monneta (lata 1914-1949), w: Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej, red. J. Justyński, A. Madeja, Warszawa: Wolters Kluwer 2011, s. 391-434.
- MADEJA A., Wpływ powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali na zakres władzy państwa członkowskiego. Analiza prawno-historyczna, „Studia Iuridica Toruniensia” 13(2013), s. 109-130.
- MELANDRI P., Le rôle de l'unification européenne dans la politique extérieure des Etats-Unis 1948-1950, w: Histoire des débuts de la construction européenne, 1948-1950, red. R. Poidevin, Baden-Baden: Nomos 1986, s. 25-46.
- MILWARD A.S., The Belgian Coal and Steel Industries and the Schuman Plan, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 437-454.
- PARKER W.N., The Schuman Plan – A Preliminary Prediction, „International Organization” 3(1952), 6, s. 381-395.
- PAULY M., “Créer des Européens”? Le gouvernement luxembourgeois face à la libre circulation des personnes, w: Le Luxembourg face à la construction européenne, Luxembourg 1996, s. 425-441.
- PELLA G., Die Gemeinschaft für Kohle und Stahl als Musterbeispiel einer Integration, w: Europäische Integration, red. C. Grove Haines, Göttingen: Verlag Otto Schwarz & Co. 1958, s. 125-135.
- PODRAZA A., Integracja europejska a redefinicja polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych: przyczyny zainicjowania i rozwój transatlantyckich stosunków bezpieczeństwa w latach 1945-1948, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2016, s. 255-274.
- POGGIOLINI I., Europeismo italiano e politica estera dell'Italia: un'ipotesi interpretativa (1947-1949), „Storia delle relazioni internazionali” 1(1985), 1, s. 67-93.

- POIDEVIN R., Frankreich und Ruhrfrage, 1945-1951, „Historische Zeitschrift“ 1979, t. 228, s. 317-334.
- PREDA D., Finalités politiques et raisons économiques. L'Italie et le Plan Schuman dans l'Histoire, red. A. Wilkens, Bruxelles: Bruylant 2004, s. 373-387.
- RANIERI R., Inside or Outside the Magic Circle? The Italian and British Steel Industries Face to Face with the Schuman Plan and the European Coal and Steel Community, w: The Frontier of National Sovereignty. History and Theory 1945-1992, red. A.S. Millward, London: Routledge 1993, s. 117-154.
- RANIERI R.R., The Italian Steel Industry and the Schuman Plan Negotiations, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 345-357.
- ROMERO F., Migration as an Issue in European Interdependence and Integration: The Case of Italy, w: The Frontier of National Sovereignty. History and Theory 1945-1992, red. A.S. Millward, London: Routledge 1993, s. 32-58.
- ROMERO F., United States Attitude towards Integration and Interdependence: The 1950s, w: The United States and the Integration of Europe, red. F.H. Heller, J.R. Gillingham, New York: St. Martin's Press 1992, s. 103-121.
- ROUX R., The Position of Labour under Schuman Plan, „International Labour Review“ 3(1952), s. 316-319.
- RUGGIE J.G., International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in Postwar Economic Order, „International Organization“ 36(1982), 2, s. 379-415.
- SCHRÖDER H.J., Die amerikanische Deutschlandpolitik und das Problem der westeuropäischen Kooperation 1947/1948-1950, w: Histoire des débuts de la construction européenne, 1948-1950, red. R. Poidevin, Baden-Baden: Nomos 1986, s. 71-93.
- SCHWABE K., L'influence américaine et la structure supranationale du Plan Schuman, w: Le couple France-Allemagne et les institutions européennes, red. M.-T. Bitsch, Bruxelles: Bruylant 2001, s. 21-33.
- SCHWABE K., Ein Aktkonstruktiver Staatskunst, die USA und die Anfänge die Schuman-Plans, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Baden-Baden: Nomos 1988, s. 211-240.
- SETHUR F., The Schuman Plan and Ruhr Coal, „Political Science Quarterly“ 67(1952), 4, s. 503-520.
- SIDJANSKI D., L'Originalité des Communautés européennes et la répartition de leur pouvoirs, „Revue général de droit international public“ 1(1961), nr 1, s. 40-96.
- SOUTU G.H., L'Italie et la construction européenne vue par la français, „Storia delle relazioni internazionali“ 13(1998), 2, s. 407-417.
- THIEMEYER G., Supranationalität als Novum in der Geschichte der internationalen Politik der fünfziger Jahre, „Journal of the European Integration History“ 4(1998), 2, s. 5-21.
- TRAUSCH G., De l'UEBL au Benelux. Joseph Bech et l'émancipation du Luxembourg, w: Regards sur le Benelux. 50 ans de coopération, Tiel: Racine 1994, s. 341-348.
- TRAUSCH G., Le Luxembourg face au Plan Schuman: la place d'un petit pays dans la construction européenne, w: Histoire de la construction européenne, red. M. Catala, Nantes: Ouest 2001, s. 195-224.
- URI P., L'Expéence du Plan Schuman et la Communauté économique européenne, w: Quelle Europe?, Paris: Centre Catholique des intellectuelles Français 1958, s. 40-61.
- VERNON R., The Schuman Plan: Sovereign Powers of the European Coal and Steel Community, „American Journal of International Law“ 47(1953), 2, s. 183-202.
- WENDT B.-J., Europe between Power and Powerlessness, w: Power in Europe? Great Britain, France, Italy, and Germany in a Postwar World 1945-1950, red. J. Becker, F. Knipping, Berlin-New York: de Gruyter 1986, s. 539-555.
- WILKENS A., La fin des limitations. L'industrie allemande et le Plan Schuman, w: Le Plan Schuman dans l'Histoire, red. A. Wilkens, Bruxelles: Bruylant 2004, s. 271-302.
- WILKENS A., Von der Besetzung zur westeuropäischer Integration. Die französische Deutschlandpolitik der Nachkriegszeit (1945-1950), „Historisches Mitteilungen“ 4(1991), s. 1-21.
- ZAMAGNI V., Betting on the Future. The Reconstruction of Italian Industry, 1946-1952, w: Power in Europe? Great Britain, France, Italy, and Germany in a Postwar World 1945-1950, red. J. Becker, Berlin-New York: de Gruyter 1986, s. 283-301.

INTERESY NARODOWE W GENEZIE EUROPEJSKIEJ WSPÓLNOTY WĘGLA I STALI

Streszczenie

Powołanie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWS) było wydarzeniem bez precedensu. Dostrzeżenie szczególnych cech nowej struktury wymaga analizy przesłanek, jakie doprowadziły do jej powstania. Na uwagę zasługują tu zwłaszcza motywy kryjące się za decyzjami sześciu pierwotnych sygnatariuszy Traktatu. Powojenną sytuację Europy określiły trzy czynniki: bardzo trudna sytuacja ekonomiczna i demograficzna, polityczno-militarna dominacja Stanów Zjednoczonych oraz zagrożenie ze strony Związku Radzieckiego. W efekcie państwa zachodnioeuropejskie nie mogły nie uwzględnić oczekiwań amerykańskich, co stanowiło jedno z zasadniczych uwarunkowań dla polityki ich rządów.

W pracy przedstawione zostały punkty widzenia każdego z sześciu państw uczestniczących w negocjacjach nad Traktatem. Dla Francji Plan Schumana był narzędziem realizacji powojennych priorytetów, szczególnie zaś zabezpieczenia się przed kolejną niemiecką agresją. Niemcy z kolei upatrywały w projekcie EWWS szansy na powrót do grona pełnoprawnych członków wspólnoty międzynarodowej oraz odzyskanie samodzielności w zakresie polityki ekonomicznej. Podobnie rzecz się miała z Włochami, które oczekiwały jednak wsparcia dla swojej gospodarki. Państwa Beneluxu obawiały się dominacji „wielkich”, lecz miały pełną świadomość, iż dla udziału w Planie nie ma alternatywy. Stwierdzić należy istnienie bardzo poważnych rozbieżności w płaszczyźnie interesów ekonomicznych sześciu państw. Problem ten rozwiązany został poprzez wprowadzenie do Traktatu rozlicznych koncesji zapewniających państwom odstępstwo od ogólnych reguł. Czyniło to z Planu Schumana i EWWS przedsięwzięcie przede wszystkim polityczne, w ramach którego rządy dostrzegły możliwość realizacji interesów swych państw przy zastosowaniu nowego środka, jakim była zasada ponadnarodowa i oparta na niej organizacja, zwana Wspólnotą.

Słowa kluczowe: Plan Schumana; Europejska Wspólnota Węgla i Stali; Traktat Paryski; państwa członkowskie; interesy narodowe; międzyrządowość; integracja europejska.

NATIONAL INTERESTS IN THE ORIGIN OF THE EUROPEAN COAL AND STEEL COMMUNITY

Summary

The creation of the European Coal and Steel Community (ECSC) was an unprecedented event. The recognition of the specific features of the new structure requires an analysis of the premises that led to its creation. Particularly noteworthy are the motives behind the decisions of the six original signatory states to the Treaty. The post-war condition of Europe was determined by three factors: a very difficult economic and demographic situation the political and military domination of the United States and threat posed by the Soviet Union. As a result, West European states could not disregard American expectations, which was one of the fundamental conditions for the policy of their governments. This article presents the perspectives of each of the six countries participating in the negotiations of the Treaty. For France, the Schuman Plan was a tool for the implementation of post-war priorities, especially for securing the country against another German aggression. By contrast, the Germans saw in the ECSC project an opportunity to return to the group of full-fledged members of the international community and regain independence in the field of economic policy. The same was true of Italy, which, however, expected support for its economy. The Benelux countries were afraid of the domination of the “big states”, but they were fully aware that there was no alternative to the participation in the Plan. It should be noted that there were very serious discrepancies in the economic interests of the six countries. This problem was solved through the introduction of numerous concessions

to the Treaty, providing countries with a derogation from general rules. This made the Schuman Plan and the ECSC a primarily political venture, under which the governments saw the possibility of pursuing their national interests using a new measure – a supranational principle and an organization based on it, called the Community.

Key words: Schuman Plan; European Coal and Steel Community; Treaty of Paris; member states; national interests; intergovernmentalism; European integration.

Translated by Rafal Augustyn